

տարուած վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ Մարկս իր այդ ենթադրութեան մէջ ալ սխալած է: Փոքրիկ սեփականատիրութիւնը՝ մանաւանդ գիւղատնտեսական՝ ոչ միայն չի ջնջուիր, այլ կարելի է ըսել, որ կ'աճի հետզհետէ, գոնէ առայժմ:

Այս ամենը կ'ապացուցանեն, որ վտանգաւոր է ըացարծակ վճիռներ արձակել: Մարդկային ամեն երևոյթ յարաբերական է: Այսօրուան ճշմարտութիւնը՝ վաղուան սխալն է: Մարդկային միտքը՝ այս կամ այն հեղինակութեան անունով՝ որքան որ ալ անոնք անժխտելի ու բարձր ըլլան—երկաթէ շրջանակներու մէջ առնելը՝ մեղանշել է նոյնիսկ էվոլիցիայի օրէնքին դէմ:

Չ.

Ձերամի՝ «Միրոյ Զոհեր» պօէմա, Բաղու, 1904. դ. 3 կողմի:

«Միրոյ Զոհեր»-ուն նիւթը կը դառնայ խաբուած և մայր դարձած աղջկան մը շուրջը, որ «անպատուութիւնէ», ամբոխային դատաստանէ խոյս տալու համար գետակի մէջ կը նետէ իր զաւակը և յետոյ իր գործած եղեռնէն խղճահարուած՝ ինքն ալ կ'երթայ միանալ իր անպսակ սիրոյ պտուղին:

Աղջիկ-մայրիբուռ դրաման հին է ու սովորական: Հետաքրքիրը այս պօէմային մէջ այն է, թէ ինչպէս մշակած է հեղինակը այդ հասարակ թեման: Շերամը արտիստի խառնուածք չունի: Տաղաչափական արուեստի նկատմամբ ունեցած հասկացողութիւնն իսկ շատ թերի է: Մաքուր ներշնչումի փոխարէն ան կը դիմէ այլևայլ հնարքներու... «Միրոյ Զոհեր»-էն չափազանց ոտմանտիկ հոտ կը բուրէ: Եւ այդ՝ գուցէ անոր համար, որ հեղինակը անկեղծօրէն չէ զգացած իր նիւթը: Այդ աղջիկ-մօր դրաման աւելի մտածին է, քան իրական: Պատկերին շրջանակը ոտմանտիկական հասարակ էֆֆէկտներովը կադմուած է: Հեղինակը պօէման «ամարանոցային կեանքից» է վերցուցեր, որպէսզի դիւրութիւն ունենայ ոտմանտիկ դէկորի մը՝ այսինքն լուսնեակ գիշեր, անտառ, գետակ և այլն-ի մէջ պարզելու: «Միրոյ Զոհերը» ոչ միայն գեղարուեստի, այլև հոգեբանութեան ու տրամաբանութեան պարզ օրէնքներուն դէմ կը մեղանշեն: Շերամի հերոսուհին՝ հօրը յանցանքը զաւակին քաւել կու տայ...

Հայրդ ինձ խաբեց, հիմայ դու քաւիր

Նորա յանցանքը, փրկիր, աղատիր

Նորա խեղճ հոգին...

Չ.